

Projekat #SOSprotivNasilja – Medijska kampanja za smanjenje nasilja nad ženama tokom i nakon Covid-19 epidemije u Srbiji

Sažetak br. 1

COVID-19 I IZAZOVI ZAŠTITE ŽENA OD NASILJA U PORODICI: PREPORUKE ZA UNAPREĐENJE POLITIKA I PRAKSE U KRIZNIM SITUACIJAMA

#Ostani kod kuće!: Dom kao (ne)bezbedno mesto

Svetska zdravstvena organizacija je 11. marta 2020. proglasila globalnu pandemiju zbog infekcije virusom SARS-CoV-2 (Covid-19). U Srbiji je vrlo brzo nakon toga proglašeno vanredno stanje, tokom kog su bila ograničena brojna ljudska prava i slobode,¹ uključujući slobodu kretanja (policijski čas i karantin za građane i građanke preko 65, odnosno preko 70 godina). Donet je veliki broj propisa (uredbe, naredbe), koji nisu bili rodno osetljivi, a često i bez jasnog formalnog obrazloženja.²

Nasilje nad ženama, posebno partnersko i porodično nasilje, beleži porast u doba krize, uključujući zdravstvenu krizu izazvanu pandemijom Covid-19.³ Ekonomska nestabilnost, stres, restriktivne mere usmerene na sprečavanje širenja virusa (policijski čas, karantin, samoizolacija), ograničeni socijalni kontakti, posebno sa osobama koje su podrška ženama, otežan pristup uslugama podrške i zaštite, otežan pristup pravdi povećavaju rizik od nasilja nad ženama. Na to je upozorila i specijalna izvestiteljka UN za nasilje prema ženama.

Međutim, zbog ograničenja kretanja tokom vanrednog stanja mnoge žene u situaciji nasilja nisu mogle da izađu iz kuće, pozovu pomoć, prijave nasilje i potraže zaštitu. Tokom vanrednog stanja u Srbiji je smanjen broj prijavi nasilja u porodici policiji za oko 29% u odnosu na isti period 2019.⁴ Broj žena žrtava nasilja u porodici koje su se obratile za pomoć specijalizovanim ženskim organizacijama (npr. SOS službama za podršku i pomoć) varirao je tokom vanrednog stanja (Fenomena, 2020).⁵ Neke ženske organizacije suočile su se sa povećanjem broja poziva za pomoć i podršku, druge su beležile približno isti broj obraćanja, dok je jedan broj organizacija beležio smanjenje broja primljenih poziva. Nakon vanrednog stanja, situacija u pogledu prijavi nasilja u porodici i obraćanja žena za pomoć se stabilizovala.

Rodna perspektiva mora da bude jasno uključena u osmišljavanje i primenu politika, strategija i mera za upravljanje krizom. To podrazumeva stalnu procenu uticaja mera koje država preduzima u krizi na žene i devojčice i njihovu izloženost riziku od različitih oblika rodno zasnovanog nasilja, uključujući partnersko nasilje i nasilje u porodici, ali i dostupnost usluga podrške i zaštite tokom perioda krize.

#Prijavi nasilje“: Izazovi zaštite žrtava

¹ Golubović, K., Vasić, M., Šolić, N., Filipović, M., Čalić, D. (2020) *Ljudska prava i Covid-19 - Analiza izmene pravnog okvira tokom epidemije COVID-19 i uticaj na ostvarivanje ljudskih prava u Republici Srbiji*. Beograd: Komitet pravnika za ljudska prava – YUCOM. <https://www.yucom.org.rs/analiza-izmene-pravnog-okvira-tokom-epidemije-covid-19-i-uticaj-na-ostvarivanje-ljudskih-prava-u-republici-srbiji/>

² Videti i: Golubović i dr. (2020) op.cit; Pajvančić, M., Petrušić, N., Nikolin, S., Vladislavljević, A., Baćanović, V. (2020) Rodna analiza odgovora na COVID-19 u Republici Srbiji. Misija OEBS-a u Srbiji i Ženska platforma za razvoj Srbije 2014-2020. <https://www.osce.org/sr/mission-to-serbia/459391>

³ Peterman, A., Potts, A., O'Donnell, M., Thompson, K., Shah, N., Oertelt-Prigione, S., van Gelder, N. (2020) *Pandemics and Violence Against Women and Children*. CGD Working Paper 528. Washington, DC: Center for Global Development. <https://www.cgdev.org/publication/pandemics-and-violence-against-women-and-children>

⁴ Podatak je iznela predstavnica MUP RS na Podregionalnom ekspertskom sastanku za jugoistočnu Evropu o eliminaciji nasilja nad ženama i devojčicama, koji je organizovala Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS), online, 30. novembra 2020. godine.

⁵ Fenomena (2020) *Analiza rada institucija nadležnih za sprovođenje Zakona o sprečavanju nasilja u porodici – primena zakonskih mera na lokalnom nivou tokom vanrednog stanja usled pandemije korona virusa 2020. godine* (neobjavljeno).

Vlasti u Srbiji su i tokom i nakon vanrednog stanja povremeno pozivale žene da prijave nasilje. Međutim, iako su najavljene neke inicijative, u Srbiji nisu uvedeni alternativni načini podnošenja prijave i tužbi za zaštitu od nasilja u porodici ili drugih vidova nasilja prema ženama. Zato je neophodno osmisliti i uvesti alternativne načine i kanale za podnošenje prijave i tužbi za zaštitu od nasilja (on-line ili putem SMS-a, WhatsApp-a ili Vibera), koji bi omogućili da žene blagovremeno i bez rizika po svoju bezbednost zatraže pomoć.

Broj policijskih naređenja za hitne mere smanjen je u martu 2020. za 6,3% u odnosu na isti mesec 2019. godine, što pokazuje da policija uglavnom nije menjala kriterijume za postupanje, te da je smanjenje broja naredbi za hitne mere posledica smanjenja broja prijave nasilja u porodici.⁶ Za najveći broj naređenih hitnih mera, tužiocima su predložili produženje, što su sudovi i potvrdili. Tokom vanrednog stanja zabeleženo je smanjenje broja sastanaka grupa za koordinaciju i saradnju, broja razmatranih slučajeva nasilja u porodici i broja izrađenih individualnih planova zaštite i podrške žrtvama u odnosu na isti period 2019. godine.⁷ Postupanje se već nakon ukidanja vanrednog stanja stabilizovalo, odnosno postalo je redovno. Zato je važno osigurati punu primenu Zakona o sprečavanju nasilja u porodici i drugih relevantnih zakona tokom perioda krize.

Tokom vanrednog stanja nisu donete mere u cilju prilagođavanja načina rada grupa za koordinaciju i saradnju u novonastalim okolnostima.⁸ Međutim, Ministarstvo pravde je, u cilju unapređenja rada grupa za koordinaciju i saradnju, preporučilo da grupe sastanke održavaju putem interneta. U tom cilju je Ministarstvo pravde u saradnji sa Programom Ujedinjenih nacija za razvoj otvorilo nalog za korišćenje aplikacije ZOOM za 20 zamenika javnih tužilaca u 8 osnovnih javnih tužilaštava: Drugom osnovnom javnom tužilaštvu u Beogradu i osnovnim javnim tužilaštvima u Pančevu, Vrbasu, Novom Sadu, Arandelovcu, Smederevu, Nišu i Užicu.⁹ Ovo je primer dobre prakse u obezbeđivanju funkcionisanja grupa kao međuinstitucionalnih mehanizama usmerenih na suzbijanje nasilja u porodici i pomoć žrtvama, posebno tokom pandemije, ali i u drugim kriznim situacijama.

#Nisi sama: Pomoć i podrška žrtvama

Nakon proglašenja pandemije uloga organizacija civilnog društva, posebno ženskih organizacija, bila je ključna za pružanje pomoći i podrške ženama žrtvama nasilja.¹⁰ Sve specijalizovane ženske organizacije nastavile su da tokom vanrednog stanja, ali i nakon njega pružaju pomoć i podršku ženama žrtvama nasilja.¹¹ One su svoj rad vrlo brzo prilagodile uslovima vanrednog stanja: novo radno vreme, pružanje usluga putem savremenih i ženama dostupnih kanala komunikacije (mobilni telefon, internet, platforme) i slično. Važno je da država uzme u obzir stečeno iskustvo i naučene lekcije organizacija civilnog društva prilikom osmišljavanja, planiranja i sprovođenja mera za upravljanje krizom izazvanom pandemijom Covid-19.

Ženske organizacije u Srbiji već 30 godina pružaju usluge pomoći i podrške ženama za izlazak iz situacije nasilja i ostvarivanje prava na život bez nasilja. Zato je potrebno da država uvaži akumulirano znanje i iskustvo ženskih i drugih organizacija civilnog društva, da vladin i civilni sektor deluju u sinergiji i da država, kroz finansiranje usluga podrške koju pružaju organizacije civilnog društva, posebno specijalizovane ženske organizacije, obezbedi održivost usluga pomoći i podrške ženama žrtvama nasilja.

⁶ Ignjatović, T. (2020) *Primena Zakona o sprečavanju nasilja u porodici u Srbiji za period januar – decembar 2019. godine - Osmi izveštaj o nezavisnom praćenju primene Zakona*. Beograd: Autonomni ženski centar, str. 14, dostupno na https://www.womenngo.org.rs/images/resurs-centar/AZC_Osmi_nezavisni_izvestaj_2019.pdf.

⁷ Ignjatović, T. (2020) op. cit. str. 15.

⁸ Pajvančić i dr. (2020) op. cit.

⁹ UNDP (2020) COVID-19: UNDP poziva na hitnu akciju za rešavanje nasilja nad ženama i devojkama tokom krize, <https://www.rs.undp.org/content/serbia/sr/home/presscenter/articles/2020/undp-poziva-na-hitnu-akciju-za-reavanje-nasilja-nad-enama-i-devo.html>

¹⁰ Majumdar, S., Wood, G. (2020) UNTF EAW Briefing Note on the Impact of COVID-19 on violence against women through the lens of Civil Society and Women's Rights Organizations. New York: UN Trust Fund to End Violence against Women, May 2020.

¹¹ Pajvančić i dr. (2020) op. cit..

Tokom vanrednog stanja smanjen je prijem žena u sigurne kuće koje funkcionišu u okviru sistema socijalne zaštite. Najmanji broj žena i dece koji su smešteni u sigurne kuće beleži se u aprilu (vrh prvog talasa pandemije), a potom u julu (vrh drugog talasa pandemije). Procedura prijema u sigurne kuće je tokom vanrednog stanja, ali i nakon njega, donekle bila otežana jer je uslovljena dokazom da žrtva nije pozitivna na korona virus.¹² Zbog prostornih ograničenja sigurnih kuća, postojale su teškoće i u pogledu sprovođenja samoizolacije za korisnice sigurnih kuća i njihovu decu. Zato je neophodno predvideti da se u sigurnoj kući organizuje besplatno testiranje (uzimanje uzorka) žena i dece kojima je potreban smeštaj i da svaka sigurna kuća ima prostor za izolaciju.

#SOSprotivNasilja: Prevencija nasilja u porodici

U cilju prevencije nasilja, neophodno je kontinuirano informisati javnost o povećanom riziku od nasilja nad ženama i devojčicama tokom pandemije i o postojećim službama i uslugama podrške. To treba da se sprovedi putem interneta i društvenih mreža, ali i kroz distribuciju informativnog materijala na lako dostupnim mestima (kao što su supermarketi i apoteke), na različitim jezicima, uključujući znakovni jezik, kako bi informacije došle i do onih žena koje nemaju pristup savremenim tehnologijama.

Informacije o dostupnim uslugama podrške treba da budu postavljene na vidljivim i lako dostupnim mestima na internet stranicama institucija, ustanova i organizacija koje dolaze u kontakt sa ženama žrtvama nasilja i kojima se žrtve obraćaju (na primer, na internet stranici Ministarstva unutrašnjih poslova, Ministarstva pravde, Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja i slično). Sve informacije je potrebno redovno ažurirati.

U periodu vanrednog stanja pažnja medija je više bila usmerena na izveštavanje o pojedinačnim slučajevima nasilja u porodici. S obzirom da je vanredno stanje nosilo povećan rizik od nasilja u porodici, nedovoljno je iskorišten potencijal medija da utiču na informisanje o problemu, a time i na prevenciju nasilja u porodici. U medijima je vrlo malo izveštavanja o uslugama i načinima pomoći koje državne institucije i organizacije civilnog društva pružaju žrtvama nasilja u porodici. Zato je potrebno osigurati intenzivnije izveštavanje medija o tome kako pandemija povećava rizike nasilja nad ženama i devojčicama i gde i kako potražiti pomoć.

¹² Pajvančić i dr. (2020) op. cit.